

Szász Pál

*A Messiás Žižkovon**

Tréfli haszid történe

Grodek apró, de régi s híres közösség, melynek múltját bölcs rabbik sora öregbíti. Mégis arról vált híressé, hogy itt született a messiás. Nos, hát ez talán túlzás, sőt lódítás, hiszen a messiás nem születik, mint a gojoknál, de eljön. Így jött el Grodekbe is, mint apró, újszülött csecsemő – s meg kell hagyni, még sok egyéb helyre, mivel minden nemzedékben él egy messiás. Egy éjszakán a rebecn gyereksírás hangjaira ébredt. A hang nyomába eredve igencsak meglepődött, mikor pólyába bugyolált csecsemőt talált haránt fektetve a ház küszöbére. A rebbe, aki asztalán gyertya mellett régi fóliánsokba mélyedt, egyáltalán nem figyelt fel a zajra. A rebecn a rabbi elé, a nyitott könyvre fektette az apró idegent. És ha gójok gyereke? – kérdezte a rebecn. Irva legyen, olyan legyen néktek a jövevény, aki nálatok tartózkodik, mintha közületek való bennszülött volna, és szeresd azt, mint magadat, mert jövevények voltatok Egyiptom földjén – válaszolt a rebbe. Így a brisz után a csöppség felvételt nyert Ábrahám közösségébe, a rebbe pedig sajátjaként nevelte. A fiú a grodeki tanház messze világló fénye lett, s tudománya napról napra nőtt s növekedett. Kérdéseivel és válaszaival egyedül a grodeki szenten volt képtelen kifogni.

Minden nemzedékben él egy messiás. Rejtetten, senki által nem tudva. Nem jelentheti meg magát a világnak – a bűneink miatt. Nem tudták ezért a grodeki haszidok sem, hogy köztük él a messiás, nem tudta a teremtett világ, csak a Név trónusát körülálló hatalmas égi szellemek, a malakhi Élohim, a három angyal, Mikhaél, Gavriél és Uriél örvendeztek, amikor a Seregek Ura fülükbe súgta a hírt – megérkezett a világ megváltója, s Grodekben rejtezik, Mojsénak hívják. Mert megtalálása körülményeinek okán ezt a nevet kapta a briszben. Örvendeztek tehát az Úr angyalai, csak a sátán bosszankodott. Mert hogyan, hogyan nem, Lucifer is tudomást szerzett a hírről. A gondolattal, hogy a világ vezetéséről le kell mondania, sehogy sem tudott megbarátkozni. Éppen most, amikor végre tel-

jes gőzzel zajlik a nagy háború a világ pusztulására és az igazak gyalázatára!

A nagy háború pedig egyre közeledett Grodek apró városkájára felé. A grodeki szent hosszas mérlegelés és halogatás után végül úgy határozott, udvarával száműzetésbe vonul, míg Grodek felett az ég el nem csendesedik. Magához hívatta Mojsét, s így szólt hozzá. Magam helyett hagylak e vészterhes időkben, mintha csak szívem kényszerülnék kettétörni. A hátramaradó haszidokat a te oltalmad alá helyezem. Itt marad a samesz, a vén Jánkl is. A rebbe pedig szombat elmúltával kíséretével útnak indult a nagy Jóm Tóv városába, melyet emigrációja színhelyéül választott.

Mojse valóban messiás volt. Mivel minden vágyának és kísértésnek ellent tudott állni, semmiféle bűn nem terhelte vállát. Ám a sátán már várva várta a rabbi távozását. Maggidként járta a szegényes gácsországi stetleket. Mennyei bölcsesség birtokosának tartották, s nagy hírnevet szerzett. Városról városra járt, s mindenhol a legkiválóbb rabbikkal szállt vitába. Senki sem tudta, kicsoda valójában a tanult maggid. De minden elme, akivel eszmecserebe bonyolódott, vereséget szenvedett a vita során, lett legyen szó bármiről. Híre szárnyra kelt. Reb Mojse, a messiás, a pilpul bajnoka, a makulátlan szív zabolása, a jámbor elme fényessége szintén találkozni vágyott a bölcs maggiddal. Bizony sor is került a messiás és a sátán disputációjára. Csoda, hogy egymást szavuk leheletével el nem emésztették! Kifordultak a sziklák a bölcsesség gyökerei közül, szellemességüktől megremegett a föld a grodeki haszidok talpa alatt. Mert a maggid érkezésétől, tehát szombat kiemenetelétől egészen a szombat bejöveteléig viaskodtak. Már majdnem beköszöntött a sábesz, mikor még az elme is pihenni tér, mire a maggid az utolsó kérdéséhez érkezett. Hol lakik a rabbi? Mojse mindent megpróbált, de a kérdést nem tudta megválaszolni. Nem hagyta nyugodni a dolog, szeretett volna felülkerekedni a maggidon. Ám bűnös vágya elvakultságában nem vette észre, hogy a választ ke-

* Az elbeszélés 2017 őszén készült Prágában a Visegrad Literary Residency Program keretén belül. Születését alapvetően három dolog inspirálta: a szerző szállása az egykori Harantova utcában, Kafka 1915. 9. 14-i bejegyzése és Langer haszid történetei.

resve, elméjét tornáztatva átlépte a szombati határt. Megszegte a szombati nyugalom parancsolatát. Csak ekkor ismerte fel reb Mojse, kivel áll szemben. A sátán diadalmat ült, hogy megrontotta a világ megváltását. Ám végül megkegyelmezett reb Mojsének, a messiásnak, s alkut ajánlott bűne megváltásáért. Kapsz még egy esélyt – mondta. Ha következő sábesz kimeneteléig megtalálsz a választ a kérdésekre, megmentheted a világ megváltását. De ha nem, rabszolgámmá lesz a lelked, míg szabadítód el nem jön. Reb Mojse – mit volt mit tennie – gondolkodás nélkül ráállt az alkura. Mire a maggid hirtelen eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

A rabbi biztosan tudná a választ. Sójajtott reb Jánl, a vén samesz. Mert bizony reb Mojse, bölcsességének hála, minden disputációból bajnokként került ki, egyedül nevelőapja, a grodeki szent tudott kifogni rajta. Reb Mojse a szombat kimenetele után útra kelt Prága városába. Ám hogy hol lakik a rebbe Prága városában, azt nem tudta sem a samesz, sem más. Grodekből az út Prágába napokig tartott, különösen e háborús időkbé. A vonatok úgy mentek, ahogy épp jól esett nekik. Ám bárhogyan igyekezett reb Mojse, sem az utat, sem az időt nem lehetett lerövidíteni.

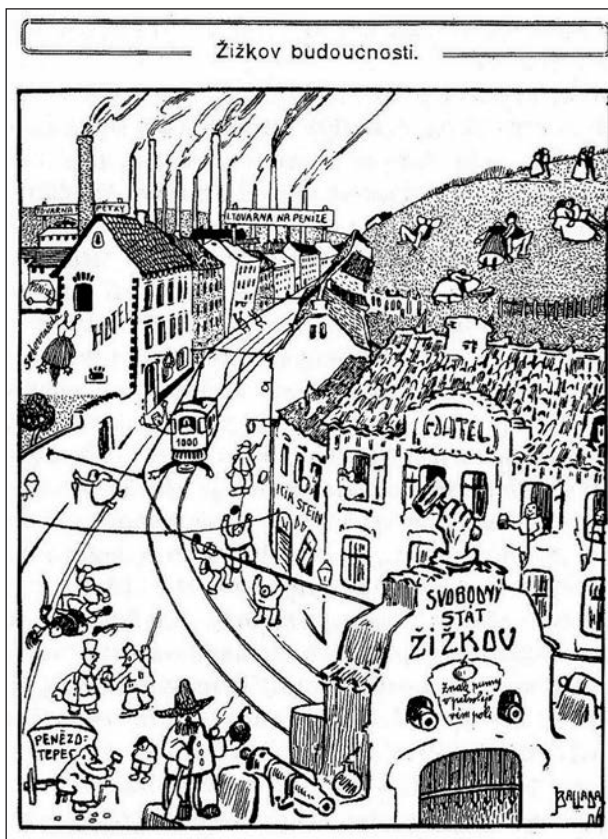
Reb Mojse meg is érkezett a szombat bejövetele előtt a nagy Maharal városába. A Szombat Királynőt már az Alt-noj sülban köszöntötte. Áhítatosan állt hátul a zsinagóga ódon fala mellett. Imáinak melódiájára a hívek közül néhányan hátra-hátra néztek – különösnek hatott számukra az idegen dallam. Mojse visszafogta magát. A smúzolás alkalmával minden zsidónál a grodeki rebbe felől érdeklődött. „Vu že lebt rebe Grodek?” Nem hallottunk semmiféle polák rabbiról. Mondták a dácsok. Grodek, grodek, túrtak szakállukba a vének. Mígnem egy rekedt hangú öregasszony így szólt hozzá. Igen Jiřinka, a cselédlány újságolta, hogy náluk a szomszédos utcába egy kaftános rabbi költözött kíséretével. Hol van ez az utca? Kérdezte reb Mojse. Žižkov. Harantova ulice. És ez a Žižkov a város határán belül, vagy kívül esik? Mert ha a város még annyira óriás is, mint Ninive volt egykoron, a szombati határ csak az utolsó háztól számítandó. Ahogy vesszük. Mi az, hogy ahogy vesszük? Hát egybe van épülve Prágával, de nem része a városnak – amúgy hivatalosan. Írva van, ne jöjjön ki senki se a helyéről a hetedik napon. Hát ha csak a szomszédságban, akkor talán rendben is lesz. S az is lehet, hogy ilyen súlyos esetben, amikor a világ megváltása forog kockán, talán megengedhető a szombati határ átlépése. Rambam pedig azt mondja, helynek számít a város, s minden azon túl, mely nincs távolabb három pár-szánál. Ez pedig kétezer lépésnek felel meg. Nincs

mit tenni, ilyen fontos esetben kétségtelenül kockáztatni kell az eljövendő világban való részesedést is. Az isteni ítélszék bizonyára tekintettel lesz a körülményekre, s ha kell, a rebbe bizonyára odaát is közbenjár érte, gondolta Mojse. Menj el az U bulhara utca sarkáig. Mondta a rekedthangú. Ekkor még itt végződött ugyanis Prága városa. Aztán egyenesen, át a vasúti híd alatt. Aztán haránt felfelé jobbra. Žižkov. Harantova ulice. Harántutca.

Amint az U bulhara sarkára érkezett, számolni kezdte a lépéseit. Ahogy haladt, lépésről lépésre, minden sarkon megkérdezett valakit. Harántutca. Arra, mutatták az irányt. Mojsének fogalma sem volt hová megy, sem pedig, hogy milyen messzire. A lépések egyre fogytak, s mikor már az ezrediket is meglépte, kínjában sírva fakadt. Adojnoj Elohejnu melech haojlem, ezer esztendő annyi előttem, mint a tegnapi nap, vagy az éjszakai őrjárás ideje, ó, bár lenne bűnös, rongyos szolgád előtt ezer lépés karnyújtásnyi távolság! S lássatok csodát, amint a következő lépést megtette Mojse, annyit haladt, mintha előreugrott volna. A maradék ötszáznál már három lépésnyit haladt egy helyett, a maradék négyszáznál tucatnyit halad lépésenként, a maradék háromszáznál már félsaroknyit, a maradék kétszáznál már háztömbnyit, a maradék száz már utcahossznyit. S akkor a sarkon meglátta.

Harantova ulice. Amint azonban a Thurnova ulice sarkán befordult, a sátán haránt keresztezte útját. Hirtelen, mintha ezer elkárhozott lélek ült volna vállaira, a bűnök béklyói mozdulatlanúságra kárhoztatták. Megrémült erre Mojse, mert tudta, hogy a bűnös embert nem védi Törvény. Azaz a bűnöst semmi sem védi meg a Törvény előtt. Olyan lassan araszolt, hogy az útszéli gazból az éjjeli harmatra előbújó meztelencsiga megelőzte. Végtelen erőfeszítésekkel csúszott a homályban meg-megcsillanó nyálka után. Az utca kihalt volt. Az éjszaka közepén egy részeg gójt látott a túlfélen. „Vu že lebt rebe Grodek?” Kérdezte. „Jebu ti rabiho, iciku,” ordította. Már hajnalodott, mire fél saroknyit haladt. Mintha ezt az egész bűnös világot kellett volna megtéríteni, akkora erővel fordult kelet felé, hogy a hajnali derengésben elmondja a reggeli imát. Erre mintha kissé felengedett volna ólomsúlyú lába.

Az utca lassan ébredni kezdett. Úgy gondolta, hogy már messziről megismeri majd a házat valami jeleről, maga sem tudta pontosan elképzelni, miről, vagy hogy már távolról szemébe ötlük valami különös mozzogódás a bejárat előtt. De a Haránt utcán amilyenek az elején Mojse állt, mindkét oldalon teljesen egyforma házak voltak, magas, szürke bérházak, lakójuk csupa szegény ember. Asszonyok indultak a piacra. „Vu že lebt rebe Grodek?” Nem

„Žižkov a jövőben“ a Nový Neruda c. lap
1906.10.17. számából

értették. Szukam rabina. Próbálkozott. Röhögtek. Kdzie mieszka rabin? Mert csehül nem tudott. Az egyik munkába induló cselédlány megértette. Megvonta a vállát, majd továbbhaladt. Most, szombat reggel, a legtöbb ablakban állt valaki, ingujjas férfiak könyököltek, pipáztak, vagy óvatosan kisgyerekeket ültettek ki a párkányra. Más ablakokban magasra halmozott ágynemű fölött egy-egy asszony borzas feje tűnt fel. Átkiabáltak egymásnak az utca fölött, egy ilyen kiáltás épp Mojse feje fölött keltt nagy kacagást. Bár nem értette, az volt a benyomása, pajeszét illették valami otromba tréfával. A hosszú utcán szabályos távolságokban apró, az utca szintje alatt levő boltocskák voltak, tele különféle élelmiszerekkel; e helyiségekbe néhány lépcsőn át lehetett lejutni. Asszonyok járkáltak itt ki-be, vagy a lépcsőfokokon ácsorogtak és trécseltek. Egy gyümölcsárus, aki az ablakokba kínálgatta fel áruját, s figyelmetlen volt, majdnem elütötte a lomha Mojsét kordéjával. Egy jobb városrészekben már kimustrált gramofon épp gyilkos zenébe kezdett.

Mojse bezörgetett az egyik ablakon. Hihetetlen erőfeszítésbe telt, míg végre sikerült felemelnie a

kezét. Semmi hír. Zsidókkal egyáltalán nem találkozott. Bement a házba, s kínjában kiáltozni kezdett a lépcsőházban. Szukam rabina, szukam rabina! Mire egy főként asszony az egyik földszinti lakásból mérgesen kiszólt, „mzej pryč, židáku!”

Az utcán munkások indultak Královské Vinohrady gyárai felé. „Vu že lebt rebe Grodek?” Szukam rabina! Fordult feléjük komótosan. „A já šukám tvojí židovskou bábu, moulo!” Fordult oda az egyik. „Nech ho, je to blázen, jdeme”, mondák neki a társai röhögve. Olomlassúsággal járta a házakat, fellármázott minden lépcsőházat, bezörgetett minden lakásba, s persze mindenhol kidobták. Talán nem is a Harántutcában lakik a rabbi, talán félrevezették, ötlött fel benne. A sátán kacagott a tehetetlen messiás kínjain. Már elütötte a delet a közeli templom harangja, s még az utca felénél sem járt.

Házról házra ment, mindig a túloldalon folytatva, haránt irányba. A legtöbb lakásba még kopogtatnia sem kellett, mert jóformán minden ajtó tárva-nyitva volt, a gyerekek ki-be szaladgáltak. A szobák általában kicsinyek voltak, egyablakosak, s még főztek is bennük. Sok asszony a karján tartotta csecsemőjét, úgy babrált másik kezével a tűzhelyen. Serdületlen, látszólag csak köténybe öltözött lányok futkostak szorgosan ide-oda. Az ágyakat még egy szobában sem vetették be, volt, ahol betegek feküdtek, sokan még aludtak, mások ruhástul nyúltak el az ágyon. Ahol Mojse zárt ajtóra talált, bekopogott a lakásba, s megkérdezte, ott lakik-e a rabbi. Többnyire nő nyitott ajtót, meghallgatta a kérdést, aztán odafordult valakihez a szobában, az meg fölült az ágyban. A zsidó azt kérdezi, itt lakik-e a rabbi? Kérdezte röhögve. Milyen rabbi? A grodeki. Igen, persze, éppen karajt vesz a sarki hentesnél, mert kóserdisznót akar ebédre. Az egyik szobában Mojse pillantása egy nagy falióra esett. Már tíz óra volt. Itt lakik a rebbe? Tessék? Kérdezte egy csillogó fekete szemű fiatal cigányasszony. Épp gyerekholmit mosott egy rocskában.

Délután az utcán gyerekekkel találkozott, akik a Pernštýrovo náměstíre igyekeztek játszani, zsebeikben az üveggolyóikat morzsolgatták. Ahogy kiért a kis térre, a gyerekek körülfogták. Előbb csak bámulták a furcsa szerzetet, akinek nyelvét nem értették, s lomhaságát kihasználva borsot törtek az orra alá. Ördögfiókák! Hadonászott feléjük, de hiába, azok versenyre keltek, ki tudja többször meghúzni Mojsé pajeszét. Egy szurtos csitri megragadta a szakállát, majd egy rosszcsont hátulról fenekére sózott a fakardjával. Egy idő után azonban ráuntak a gyerekek, és más csintéves után néztek.

Mojse korgó hassal, de fáradhatatlanul járta tovább a házakat, lépcsőházakat, emeleteket, laká-

sokat. A rebbéről semmi hír. Délutánra már az egész utca tudott az örült bolygó zsidóról, aki rab-bija után kajtatva lármázza fel a házakat. Az egyik kocsmá előtt részeg férfiak bagóztak. „Pocem, iciku, hele, napij se!” S már nyújtották is Mojsénak a borospoharat, mire próbálta udvariasan visszautasítani. Tréfli neki a bor a gój kezéből, mondta az egyik. A pofátlan disznó fajtádat, mondta a másik, mire nekiestek, s jól elagyabugyálták. Mire Mojse összeszedte magát, már alkonyodott. Az utcát, amely haránt haladt felfelé, bevilágította a lenyugvó nap, amely már valahol a katedrális mögött járt. Az árnyak hosszúra nyúltak. Összekuszált szakállal, tépett, koszos kaftánjában támolygott tovább a következő bejárathoz. Onnét is kidobták.

Egy koldussal találkozott, aki megrettenve végigmérte, valamit mormogott csehül, s aprót adott neki. Mojse kínjában fellármázta a következő lépcsőházat is, mit sem segített. Beesteledett. Elmúlt a szombat. A Királynő eltávozott. Elveszett minden. Oda a világ megváltása. A rebbe nincs sehhol. Bánatában és kimerültségében az utolsó háztömb kapujában roskadt le, s elnyomta az álmot.

Arra ébredt, hogy három férfi lép ki a kapun. Mojse tett még egy utolsó, hiábavaló próbálkozást. „Vu že lebt rebe Grodek?” A három férfi hátrafordult. Hiszen zsidók vagytok ti is. Nézett rájuk könnyörgő reménnyel Mojse. De akkor már tudta, a három férfi nem lehetnek mások, mint a távozó sá-

besz angyalai. Sőt, az úr angyalai, malakhi Élohim. Akik a rebbétől jönnek, akikkel együtt költötte el a harmadik sábeszi lakomát, a Királynő búcsúlakomáját.

Mojse kérdésére a középső szólalt meg. A harmadik emeleten jobbra. S felfelé mutatott. A sarokablakból fény szűrődött ki. Ez nem rabbi, hanem egy örült, válaszolt a baloldali. Mire a jobboldali így fordult hozzá. Minden rabbi örültnek látszik. A rabbi itt lakik, mondta, s jobbát haránt a mellére téve a szívére mutatott.

Ekkor már tudta Mojse, hogy minden elveszett. Bevégeztetett. Aznap mulatott a sátán. A teremtés 5776. évében tisri hónap negyedik napja, s egyben első szombatja volt a sátán diadalünnepe. Azóta minden esztendő tisri havának első szombatján ismeretlen hangok lármázzák fel a lakókat. A lépcsőházban egy idegen nyelv kiáltozik. „Vu že lebt rebe Grodek?” Szukam rabina! Így volt ez idén is. S a lakók csak legyintenek, hogy már megint részeg fiatalok randalíroznak, vagy turisták mulatnak. Ágyukban megfordulnak, és nem gondolnak a világ megváltatlanságával. Mert nem tudja senki, hogy a lépcsőházban a messiás kiáltozik. Így volt ez idén is, és így lesz jövőre is. Mindaddig, mondta a grodeki szent halálos ágyán, amíg egyszer valaki pólyába bugyolálva ott nem hagyja, haránt fektetve egy idegen küszöbén. S ha befogadják, megváltást nyer a messiás.

Kántor Zsolt

Hozsánna

*Eltűnt a bang és az ikon
A percet a habbal íszom
Ma megtalált egy lenyűgöző áldás.
Túlsordult az öröm, mint kivágás.
Olykor meg kell állni és hálát rebegni.
Ha a fogantyún lógunk, nem fogunk elesni.
Jön a villamos a másik vágányon is.
Ellenvonatként jön be a bit.
Tényleg, ma minden ember a kedvemet kereste.
Úgy jött el, hogy fölemelt az este.
Láttam az Urat a szemem előtt.
A hitem, mint ág az égbe belenőtt.
Beteljesedett az érzés, ami várt,
a vér ujjongó zenéin hajózva
megtalált az isteni tanács.
És átadta az időt, a titkot, aki tudta,
hogy bennem van egy új út. A vers nyitja.*